

ROZDZIAŁ 7

TURYSTYKA WSCHODZĄCYM DZIAŁEM GOSPODARKI NARODOWEJ

W poszczególnych okresach rozwoju ludzkości można wyodrębnić rodzaje działalności gospodarczej szczególnie ważne, charakterystyczne dla danego etapu. Współcześnie takim rodzajem działalności być może jest turystyka. Analiza statystyczna przemysłu turystycznego daje pozwala na takie stwierdzenie, a przesłanki rozwoju turystyki utwierdzają w tym przekonaniu. Celem artykułu jest pokazanie na wybranych przykładach rangi gospodarki turystycznej, z szczególnym uwzględnieniem polskiej gospodarki.

Istota turystyki

Turystyka to ruch ludności poza miejsce stałego zamieszkania / lub pobytu /. Jest to najprostsza definicja, ale zgodna z większością propozycji zawartych w literaturze przedmiotu.

Rozwój turystyki determinują między innymi:

- rosnąca ilość czasu wolnego coraz większej grupy osób,
- rozprzestrzenianie się działalności gospodarczej poza granice lokalne, regionalne czy państwowe.

Ranga pierwszego czynnika jest wzmacniana wzrostem poziomu zamożności społeczeństw i rosnącą długością trwania życia z jednej strony - popytowej oraz rozwojem możliwości komunikacyjnych z drugiej - podażowej strony. Ranga drugiego czynnika jest wzmacniana rozwojem wszelkich technologii, od czysto wytwórczych po technologie związane z organizacją i zarządzaniem. Wstępnie możemy stwierdzić, że mamy do czynienia z turystyką wypoczynkową i biznesową. Faktycznie jest wiele więcej rodzajów turystyki i motywów, które je determinują.

Współczesna cywilizacja odznacza się przyspieszonym rozwojem nauki i techniki, nasileniem procesów demokratycznych oraz dążeniem do integracji kulturalnej i gospodarczej w wyniku postępu naukowo – technicznego (telewizja satelitarna, rozwój komunikacji lotniczej, eksperymenty kosmiczne, wprowadzenie komputerów w wielu dziedzinach życia człowieka itd.).

Jedną z charakterystycznych cech obecnej cywilizacji jest także turystyka. Wynika to z tego, że współczesny rozwój komunikacji umożliwia szybkie, stosunkowo bezpieczne i wygodne podróżowanie i zwiedzanie świata.

Turystyka krajowa i zagraniczna staje się coraz bardziej elementem stylu życia współczesnego człowieka. Niektóre jej formy mogą zapobiegać w pewnym stopniu współczesnym chorobom cywilizacyjnym, łagodzić skutki procesu starzenia się. Rozwój i upowszechnianie turystyki we współczesnym świecie wiąże się nie tylko z coraz szerszą dostępnością różnorodnych środków transportu , ale przede wszystkim z tym, że zaspokaja ona wiele potrzeb ludzkich, rozbudzanych w wyniku rozwoju oświaty i kultury. Są to takie potrzeby, jak: chęć poznania świata, pielęgnowanie zdrowia, rekreacja, chęć doznania silnych wrażeń, zdobycia cennych doświadczeń kulturalnych itp.

We współczesnych cywilizacjach operuje się w większym stopniu niż kiedykolwiek obrazem rzeczywistości (zdjęcia, albumy, filmy, obrazy telewizyjne). Jednak obraz bywa

często tylko przybliżeniem lub swoistych odzwierciedleniem, niejako cieniem rzeczywistości, na ogół schematycznym i jednowymiarowym. Ani film, ani zdjęcie, np. bogatej flory i fauny, nie są w stanie przekazać tych cech, które mogą być odebrane węchem (zapach), dotykiem (cechy materialne przedmiotu), smakiem. Z tych względów autopsyjne, wielozmysłowe poznanie turystyczne uwalnia ludzi od namiastki, która jest oferowana przez środki masowego przekazu i umożliwia uzyskanie pełnej satysfakcji wynikającej z wielowymiarowego (intelektualnego i emocjonalnego) kontaktu ze światem.

Szkoła rozbudziła i budzi nieustannie u dzieci, młodzieży i dorosłych ciekawość świata, pragnienie przekraczania granic państwowych, narodowych, językowych, kulturowych, środowiskowych i geograficznych. Potrzeba poznawania świata owocuje w postaci aktywności turystycznej, manifestuje się w gromadzeniu środków finansowych przeznaczonych na podróże, wyraża się w przygotowaniu do udziału w wycieczkach, obozach czy wczasach, rozbudzona przez rodzinę, szkołę, książki podróżnicze, środki przekazu potrzeba poznawania świata powoduje, że turystyka staje się elementem składowym współczesnej cywilizacji¹.

Rozwój turystyki i jej wrastanie w krajobraz współczesnego świata ma jeszcze inne przyczyny. Zwiedzanie innych krajów to szansa poznania interesujących ludzi i nawiązania z nimi kontaktów (naukowych, towarzyskich, gospodarczych, handlowych, emocjonalnych), to okazja do podpatrzenia nowych wzorów życia, odmiennych metod i technik pracy, urządzeń wewnątrz mieszkalnych, innych stylów architektonicznych, nowych rozwiązań problemów społecznych, demograficznych, rodzinnych i zawodowych. Osobisty kontakt turysty z innym krajobrazem, dziełem sztuki, środowiskiem pozwala na sprawdzenie zdolności do odczuwania, rozumienia i przeżywania sensu życia. Coraz większą rolę turystyki tłumaczy się charakterem współczesnej cywilizacji, w której dominuje wyspecjalizowana działalność zawodowa, kult nauki i techniki, jednostronna racjonalizacja życia, dyscyplina i sprawna organizacja. Te cechy sprzyjają rozwojowi turystyki, która uwalnia człowieka od „tyrani codzienności”, od kłopotliwych problemów pracy, stresów rodzinnych, szarości życia, od zmęczenia obowiązkami, warunkami i trudami.

Dla wielu osób turystyka stanowi wielką szansę wyrwania się od środowiska lokalnego, zobaczenia świata, zrealizowania marzeń o postawieniu stopy na miejscach sławnych i niezwykłych. Turystyka pozwala bowiem zrealizować pragnienia zetknięcia się z tym, co egzotyczne, nieznane, oryginalne, rzadko spotykane, poruszające wyobraźnię, wprowadzające człowieka w inny świat.

Turystyka we współczesnej cywilizacji zaspokaja także rozbudzoną przez rodzinę, szkołę i środki masowego przekazu potrzebę samorealizacji. Na wycieczce bowiem można sprawdzić swoje zdolności, siłę woli i charakteru, wierność zasadom moralnym, inteligencję, umiejętność radzenia sobie w nowych sytuacjach; można też nauczyć się tolerancji i obiektywizmu, dyscypliny i współzycia w grupie turystycznej.

Doświadczenie turystyczne pełni też ważną funkcję w procesie kształtowania się światopoglądu. Szczególnie turystyka zagraniczna wywiera ogromny wpływ na przeobrażenia światopoglądowe tak młodzieży, jak i dorosłych.

Turystyka jest doświadczeniem poznawczym, emocjonalnym, estetycznym, społecznym i moralnym, dzięki któremu ludzie mogą obiektywniej oceniać postępowanie swoje i innych, lepiej programować działalność społeczną i życie osobiste i racjonalniej rozwiązywać problemy ogólne i lokalne². Dzięki turystyce człowiek staje się uczestnikiem kultury i cywilizacji ogólnoludzkiej, jest w stanie korzystać z jej owoców, może kształtować świadomie te cechy swojej osobowości które stanowią o jego wyzwaniu się. Ruch turystyczny sprzyja twórczemu działaniu, opartemu na dorobku współczesnej cywilizacji,

¹ L. Yras, „Turystyka i edukacja”, Oficyna Ypsilon, Warszawa 1996, s. 8

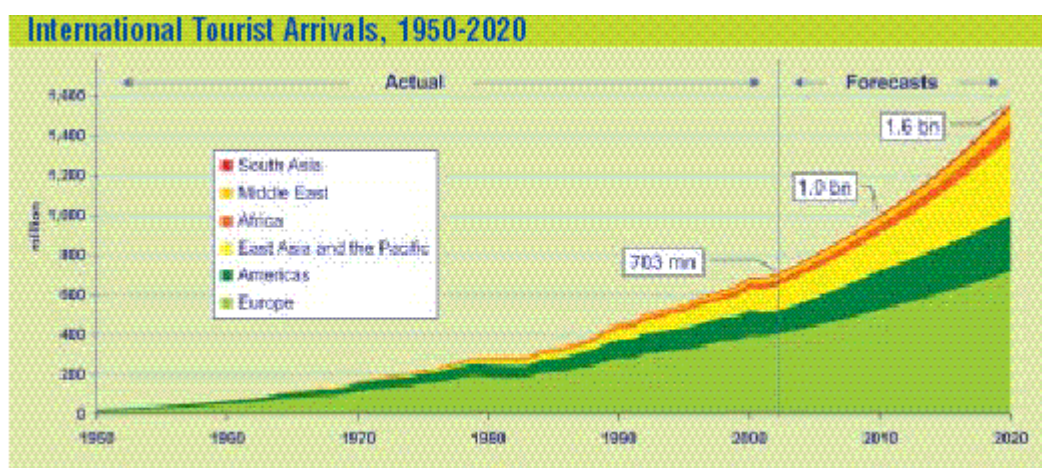
² Tamże, s. 10.

łącącemu dobro indywidualne i społeczne, tradycję i nowoczesność. Zwiedzanie świata pozwala człowiekowi ogarnąć te problemy współczesnej cywilizacji, których rozwiązanie wiąże się z dalszym postępem społecznym i moralnym – zachowanie pokoju, ocalenie środowiska naturalnego i zdolność człowieka do rozwoju.

Tradycyjnie turystykę rozumiano jako przejaw, formę aktywności społecznej, przestrzenności człowieka /motywy wypoczynkowe, edukacyjne, religijne etc./. Współczesne spojrzenie na turystykę każe używać terminu przemysł turystyczny, i rozpatrywać turystykę jako ważny dział gospodarki narodowej.

Ekonomiczna ranga turystyki

O wielkości i potencjale rynku usług turystycznych świadczyć mogą informacje przedstawione na wykresie 1. W latach 1950 - 2002 liczba międzynarodowych turystów wzrosła z kilku do 700 milionów. Według prognoz w 2020 roku będzie to około 1,6 miliarda osób. A dotyczy to tylko podróży zagranicznych trwających co najmniej 24 godziny. Do łącznego popytu dodać trzeba jeszcze ruch przygraniczny i wewnątrz krajowy.

Wykres 1 Międzynarodowy ruch turystyczny w latach 1950 - 2020

Źródło: World Tourism Organization,

Wartość tego międzynarodowego rynku turystycznego to 261 mld \$ USD w 1990 roku i już 474 mld \$ USD w 2002 roku. Dochody z zagranicznej turystyki przyjazdowej są częścią dochodów z eksportu i zabiega o nie większość gospodarek narodowych. I tak w Stanach Zjednoczonych w 2002 roku turyści zagraniczni zostawili 66,5 mld \$ USD, w Hiszpanii 33,6 a we Francji 32,3.

Tabela 1

Wpływy z zagranicznej turystyki przyjazdowej

Świat	2002	Zmiana 2002/2001/%/	Udział %/
	474	3,2	100
1. U S A	66,5	-7,4	14,0
2. Hiszpania	33,6	2,2	7,1
3. Francja	32,3	7,8	6,8
4. Włochy	26,9	4,3	5,7
5. Chiny	20,4	14,6	4,3

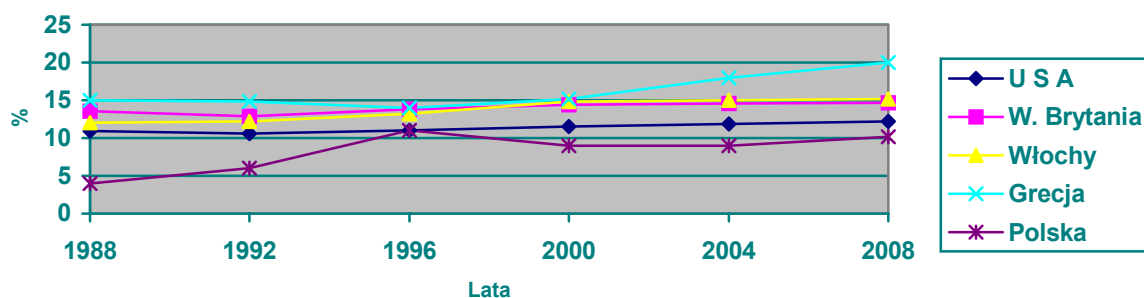
6. Niemcy	19,2	4,0	4,0
7.W. Brytania	17,8	9,5	3,8
8. Austria	11,2	11,1	2,4
9. Hong Kong	10,1	22,2	2,1
10. Grecja	9,7	3,1	2,1

Źródło: World Tourism Organization

Warto zauważyć, że udział USA w dochodach z analizowanej turystyki / w skali świata/ wyniósł 14 % a Francji 6,8%, podczas gdy udział w turystyce z uwzględnieniem liczby przyjętych turystów był odwrotny. Francja przyjęła 77 milionów osób, co dało 11% udział w świecie, a U S A z 42 milionami turystów miały 6% udział. Jak widać z danych zawartych w tabeli 1 przyrost dochodów z turystyki międzynarodowej jest bardzo wysoki, znacznie większy niż analogiczne zmiany na przykład PKB. Wyjątkowa była sytuacja U S A, co wynikało z wydarzeń 11 września. Ale dotyczyło to tylko lat 2001 i 2002.

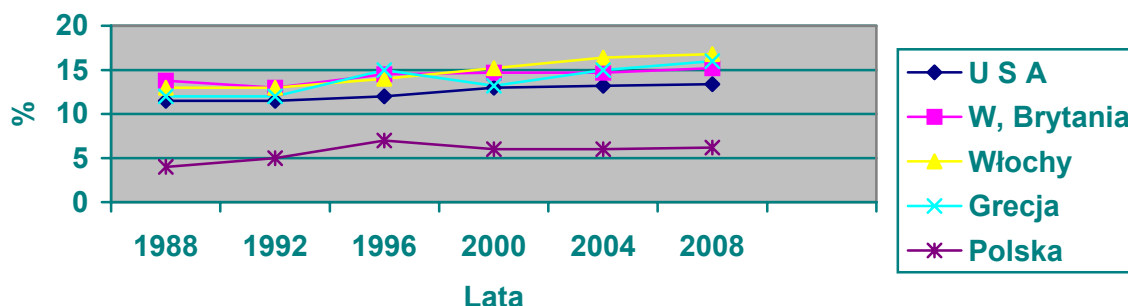
Kolejnym argumentem na rzecz dużej wagi turystyki w gospodarce jest udział przemysłu turystycznego w tworzeniu PNB. Przedstawia to wykres 2 dla kilku wybranych krajów, wysoko rozwiniętych, w których turystyka zdobyła trwałą wysoką pozycję. Pokazana na ich tle sytuacja w Polsce uświadamia jak istotnie wzrosła pozycja ekonomiczna turystyki w naszym kraju, szczególnie w pierwszej połowie lat 90-tych, i jak daleko nam do sytuacji innych rozwiniętych gospodarek.

Wykres 2 Udział turystyki w tworzeniu PNB

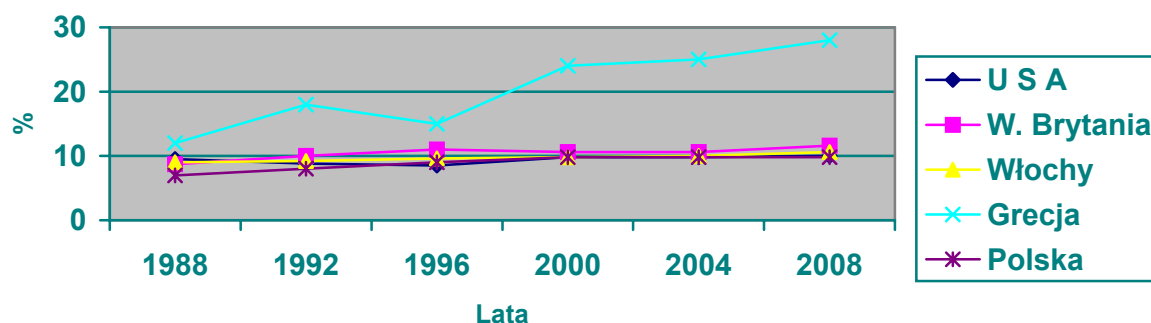
Turystyka we wszystkich wysoko rozwiniętych gospodarkach jest znaczącym dawcą miejsc pracy. Odsetek zatrudnionych w turystyce do ogółu czynnych zawodowo przekracza 10 -12% i wykazuje nieznaczną tendencję wzrostową. W Wielkiej Brytanii, gdzie "nasylenie" gospodarki turystyką jest już wysokie co siódma zatrudniona osoba pracuje w przemyśle turystycznym. W tak zwanych ciepłych krajach ten odsetek sięga 30- 40.%, dla przykładu w Hiszpanii 19,1 Polska po zauważalnym wzroście od 1989 roku do 1996 "stała się" w miejscu, na poziomie 7 -8 %.

Wykres 3 Udział zatrudnienia w turystyce w całym zatrudnieniu /w %/

Kolejnym argumentem na rzecz roli turystyki może być jej udział w nakładach inwestycyjnych. Na całym świecie w 2002 roku w przemyśle turystycznym zainwestowano ponad 770 miliardów USD.

Wykres 4 Udział inwestycji turystycznych w całości nakładów inwestycyjnych

Z przedstawionych na 4 wykresie informacji wynika wyraźnie, że także nakłady na infrastrukturę turystyczną są istotną częścią całej aktywności inwestycyjnej gospodarek, i oscylują na poziomie nieco ponad 10 %, chociaż widać, że np. w Grecji sięgają 30%. W niektórych egzotycznych/ z naszej perspektywy / państwach sięgają kilkudziesięciu procent np. w Arubie 77,2%, w Barbadosie 87,2% /2000rok/.

Tabela 2

Udział inwestycji turystycznych w całości nakładów w krajach UE /15/ i wybranych krajach Europy Środkowo Wschodniej 1999 rok / w %/

1	Greece	25.3	1	Hungary	12.6
2	Spain	22.5	2	Czech Republic	12.1
3	Ireland	22.0	3	Bulgaria	11.6
4	Austria	17.4	4	Slovenia	9.5
5	Portugal	16.4	5	Poland	9.3
6	Finland	12.3	6	Former Soviet Union	8.6
7	France	11.9	7	Romania	8.3
8	Belgium	11.0	8	Slovakia	7.9
9	Italy	10.6			
10	Sweden	10.5			
11	Denmark	10.4			
12	United Kingdom	9.6			
13	Germany	9.4			
14	Netherlands	9.0			
15	Luxembourg	8.4			

Źródło: World Travel & Tourism Council 2000 Year

Tabela 3

Udział gospodarki turystycznej w tworzeniu PNB w krajach U E /15/ i wybranych krajach Europy Środkowo Wschodniej 1999 rok / w %

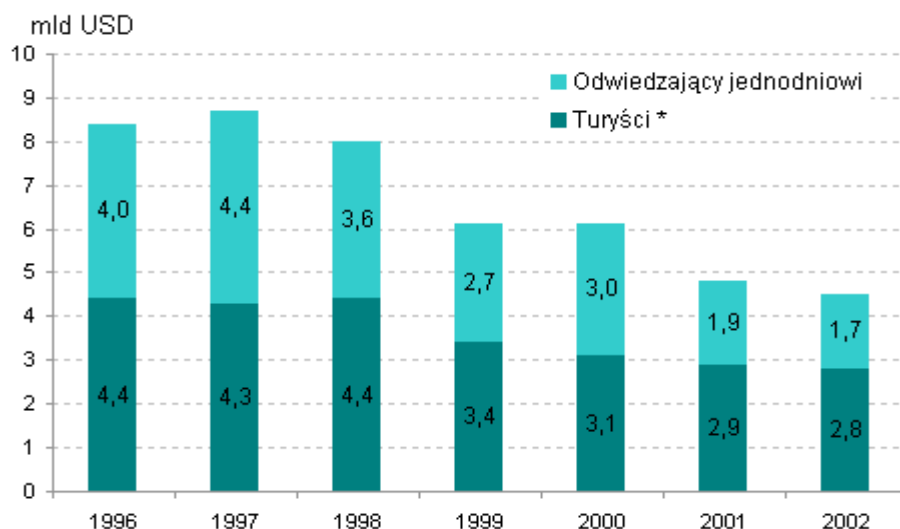
1	Spain	19.1	1	Czech Republic	13.4
2	Portugal	17.5	2	Hungary	10.4
3	Austria	16.9	3	Slovenia	9.9
4	Greece	16.3	4	Former Soviet Union	9.7
5	Ireland	15.8	5	Poland	8.8
6	United Kingdom	14.2	6	Slovakia	8.0
7	Italy	13.7	7	Bulgaria	7.9
8	Finland	13.1	8	Romania	5.7
9	Denmark	11.9			
10	France	11.7			
11	Netherlands	11.6			
12	Belgium	10.6			
13	Germany	9.8			
14	Luxembourg	9.0			
15	Sweden	8.7			

Tabela 4

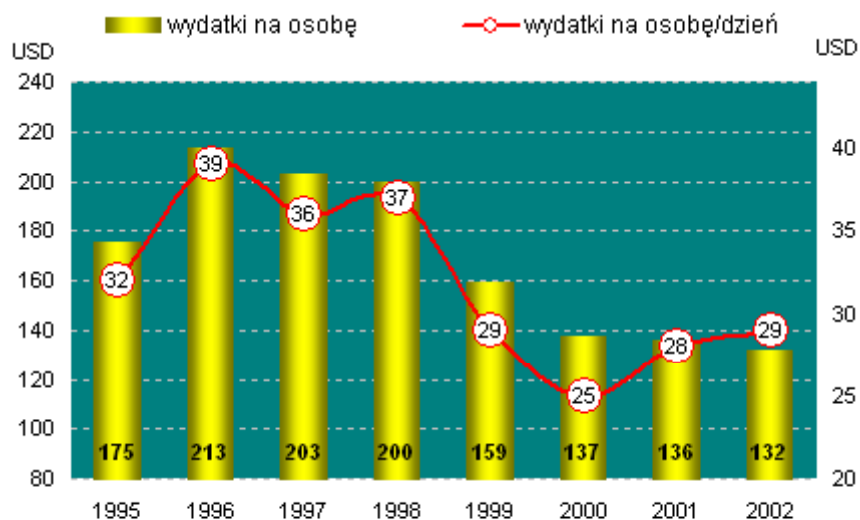
Udział zatrudnienia w gospodarce turystycznej w krajach U E /15/ i wybranych krajach Europy Środkowo Wschodniej w całości zatrudnienia /1999 rok/ w %

1	Spain	20.9	1	Czech Republic	11.3
2	Ireland	19.0	2	Former Soviet Union	9.2
3	Portugal	18.0	3	Hungary	8.7
4	Italy	16.3	4	Slovenia	8.4
5	Austria	16.3	5	Bulgaria	7.5
6	United Kingdom	14.8	6	Slovakia	7.1
7	Greece	14.1	7	Romania	5.8
8	Finland	12.9	8	Poland	5.7
9	Denmark	12.1			
10	France	11.7			
11	Belgium	11.3			
12	Netherlands	10.9			
13	Sweden	9.0			
14	Luxembourg	8.9			
15	Germany	7.9			

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że w wielu krajach turystyka jest ważnym lub bardzo ważnym działem gospodarki. Widać też jej dynamiczny rozwój. Analizując udział turystyki w polskiej gospodarce postrzegamy jak wiele jeszcze jest do zrobienia – osiągnięcia.

Wykres 5. Wpływy dewizowe Polski z turystyki zagranicznej
Źródło: Instytut Turystyki Warszawa.

Wykres 6. Wydatki turystów zagranicznych w Polsce
Źródło Instytut Turystyki Warszawa

Przeciętny międzynarodowy turysta wydawał w 2003 roku 674 \$ USD, porównując to z 137 zostawionymi w Polsce konstatujemy nasze potencjalne możliwości. Przy optymistycznym spojrzeniu stwierdzimy że turystyka w Polsce „wschodzi”. Przy pesymistycznym podejściu i zauważeniu, że w ostatnich latach ruch turystyczny w Polsce maleje, podobnie jak wpływy dewizowe z turystyk powiemy, że być może właśnie tracimy historyczną szansę.